

Bender Ryszard, ur. 16 II 1932 r. w Łomży, zm. 24 II 2016 r. w Lublinie, prof. dr hab., wykładowca KUL, historyk.

W l. 1945-50 uczęszczał do Państwowego Gimnazjum i Liceum im. Tadeusza Kościuszki w Łomży. Działal w sodalicji mariańskiej, Polskim Towarzystwie Krajoznawczym oraz w harcerstwie. W 1950 r. uzyskał maturę, a następnie studiował historię i równolegle przez 3 lata filozofię na KUL. Pracował jako stypendysta bibliotekarz w Katedrze Filozofii Prawa. Tytuł magistra uzyskał w 1955 r. na podstawie pracy *Florian Ceynowa i udział jego w powstaniu 1846 r. na Pomorzu*. Podczas studiów działał w „Bratniej Pomocy”, --> Kole Naukowym Historyków Studentów KUL oraz Polskim Towarzystwie Turystyczno-Krajoznawczym. W październiku 1956 r. był jednym ze współorganizatorów wiecu politycznego w Lublinie, a następnie działał w --> Zrzeszeniu Studentów Polskich. Na przełomie l. 1956-57 działał w Związku Młodych Demokratów. Był poddany inwigilacji przez organy bezpieczeństwa PRL. W 1959 r. napisał pod kierunkiem A. Wojtkowskiego rozprawę doktorską *Ludność miejska Lubelskiego w akcji przedpowstaniowej 1861-1862* (Lublin 1961), którą obronił w 1961 r. na Wydziale Humanistycznym UW (formalnym promotorem pracy był Stefan Kieniewicz). Został starszym asystentem, a następnie adiunktem w Katedrze Historii Kultury Polskiej kierowanej przez Wojtkowskiego, a następnie w Katedrze Historii Nowożytnej pod kierownictwem A. Kossowskiego i ks. M. Żywczyńskiego. W 1969 r. uzyskał habilitację na UW na podstawie pracy *Reforma czynszowa w Ordynacji Zamoyskiej 1833-1964* (Lublin 1969, 1995²) oraz stanowisko docenta (formalnie zaakceptowane przez władze państwowe 29 X 1970 r.) i kierownika I Katedry Historii Nowożytnej KUL (funkcję tę pełnił do 2002 r.). W 1977 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a 1985 profesora zwyczajnego. Podejmował współpracę ze środowiskami naukowymi w Europie i Ameryce. Nawiązał kontakty i współpracę z czołowymi postaciami polskiego życia emigracyjnego, m.in. z działaczami Stronnictwa Narodowego, a także działaczami polskiej i europejskiej chrześcijańskiej demokracji.

W l. 1970-75 był prodziekanem WNH. Od 1961 r. działał w TN KUL. Kilukrotnym był prezesem Związku Nauczycielstwa Polskiego przy KUL. W l. 1973-77 był członkiem Miejskiej Rady Narodowej, starając się bronić na jej forum interesów KUL. Pełnił różne funkcje w Lubelskim Towarzystwie Naukowym (w l. 1978-83 wiceprzewodniczący, 1983-87 przewodniczący jego Wydziału Nauk Humanistycznych, 1987-99 wiceprezes). W 1980 r. został członkiem Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. Poza KUL wykładał również w Akademii Polonijnej w Częstochowie, Wyższej Szkole im.

Melchiora Wańkowicza w Warszawie, Wyższej Szkole Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie oraz Wyższej Szkole Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu. Aktywnie angażował się w działalność polityczną. Początkowo współpracował z środowiskiem „Więzi”, a w następnie z miesięcznikiem „Chrześcijanin w Świecie” i tygodnikiem katolickim „Ład”. Działal w Ośrodku Dokumentacji i Studiów Społecznych (ODiSS), Polskim Związku Katolicko-Społecznym (opuścił organizację w 1983 r. po przejęciu jej przez kręgi związane z władzą komunistyczną) oraz lubelskim oddziale Klubu Inteligencji Katolickiej (od 1976 r. wiceprezes, od 1983 r. prezes). W l. 1981-87 był członkiem Rady Naukowej Episkopatu Polski, a w l. 1989-96 członkiem Komisji „Iustitia et Pax”. Od 1987 r. działał jako członek zarządu Stowarzyszenia Krzewienia Katolickiej Nauki Społecznej w Warszawie. W l. 1988-89 współprzewodniczył Chrześcijańsko-Demokratycznemu Klubowi Myśli Politycznej w Warszawie. Był wiceprezesem Chrześcijańsko-Demokratycznego Stronnictwa Pracy (1989-90) oraz Chrześcijańsko-Demokratycznego Stronnictwa „Zjednoczenie” (1990-91).

W l. 1976-80 i 1985-90 był posłem na sejm. Podejmował krytykę władz komunistycznych oraz występował w obronie działaczy opozycji demokratycznej. Przy okrągłym stole zasiadał po stronie opozycji w Zespole ds. Reform Politycznych. W l. 1990-91 był członkiem Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie, a w 1990 r. członkiem Komitetu Doradczego Lecha Wałęsy. Został wybrany na senatora, gdy startował z poparcia Wyborczej Akcji Katolickiej i w l. 1991-93 był przewodniczącym klubu senackiego Zjednoczenia Chrześcijańsko-Narodowego (ZChN), a także wiceprzewodniczącym klubu parlamentarnego ZChN. Był delegatem do Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy w Strasburgu, gdzie pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Klubu Konserwatystów (European Democrat Group), a także przewodniczącego Podkomisji ds. Europejskich Służb Publicznych. W 1993 r. został powołany przez prezydenta Wałęsę na członka Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, której został przewodniczącym w 1994 r. Odegrał znaczącą rolę w przyznaniu koncesji katolickim rozgłosom, przede wszystkim Radiu Maryja, Radiu Jasna Góra oraz 25 radiostacjom diecezjalnym. W l. 1998-2003 był przewodniczącym Rady Naczelnej Ruchu Katolicko-Narodowego, a w l. 1998-2005 radnym lubelskiego sejmiku wojewódzkiego. W l. 2005-11 ponownie zasiadał w senacie, najpierw z ramienia Ligi Polskich Rodzin, a następnie Komitetu Prawa i Sprawiedliwości. W r. 2005 oraz 2007 ponownie był wiceprzewodniczącym Klubu Konserwatystów w Zgromadzeniu Parlamentarnym Rady Europy. W 2001 r. został odznaczony Krzyżem Niezlomnych.

Naukowo zajmował się dziejami powstania styczniowego oraz katolicyzmu społecznego i ruchu narodowego. Opublikował m.in.: *Chrześcijanie w polskich ruchach demokratycznych XIX stulecia* (Warszawa 1975), *Powstaniec – zakonnik. O. Rafał Kalinowski* (Warszawa 1977), *Spółeczne inicjatywy chrześcijańskie w Królestwie Polskim 1905-1918* (Lublin 1978). *Ksiądz Karol Mikoszewski (Sykstus) 1832-1886, członek Rządu Tymczasowego Narodowego 1863, zesłaniec* (Warszawa 1982), *Powstanie czy samorząd? Rady miejskie i powiatowe w Lubelskiem 1861-1863* (Lublin 1998), *Polskie korzenie jednoczącej się Europy* (Włocławek 2000). Jest współredaktorem książki *Historia katolicyzmu społecznego w Polsce 1832-1939* (z C. Strzeszewskim, K. Turowskim, Warszawa 1981). Wypromował ponad 300 magistrów i 20 doktorów.

Mieczysław Ryba